

Кроть І. М., викладач, Мазюк В. Л., викладач (Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ)

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розкрито засади інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес дітей та учнівської молоді в різних країнах світу та Україні. Охарактеризовано форми впровадження олімпійської освіти в Болгарії, Німеччині, Естонії, Гонконзі, Польщі, Аргентині, Грузії, Литві, Білорусі. Звернено увагу на розвиток олімпійської освіти в країнах, в яких проводилися олімпійські ігри: Японії, Канаді, Франції, Австралії, Греції, Китаї, Росії.*

***Ключові слова:** олімпійська освіта, олімпійський рух, культурна спадщина.*

***Аннотация.** В статье раскрыты основы интеграции олимпийского образования в учебно-воспитательный процесс детей и учащейся молодежи в разных странах мира и Украине. Охарактеризованы формы внедрения олимпийского образования в Болгарии, Германии, Эстонии, Гонконге, Польше, Аргентине, Грузии, Литве, Беларуси. Обращено внимание на развитие олимпийского образования в странах, где проводились олимпийские игры: Японии, Канаде, Франции, Австралии, Греции, Китае, России.*

***Ключевые слова:** олимпийское образование, олимпийское движение, культурное наследие.*

***Annotation.** The article covers the integration of the Olympic education into the educational process of children and students, recognized in the world community as one of the ways of developing the Olympic movement and humanizing the whole society. Considerable attention is paid to the issue of Olympic education of youth in the work of the National Olympic Academy, which is formed in many countries. The forms of the implementation of Olympic education are described: Bulgaria (Free School), Germany («Olympic Week Program»), Estonia («School Olympic Games», «Olympic Winter Games»), Hong Kong («Olympic camps»), Popularization of Fair Plays in Polish models. The forms of implementation are analyzed in Argentina, Georgia, Lithuania, the Republic of Belarus. The attention was paid to the countries where the Olympic Games were held: Japan, Canada, France, Australia, Greece, People's Republic of China, Russia. It is noted that in Ukraine, Olympic education is being implemented according to the public-state model by the joint efforts of the National Olympic Committee of Ukraine, the Olympic Academy of Ukraine and*

the Ministry of Education and Science of Ukraine. The dissemination of knowledge about the Olympic Movement and Olympic sport is carried out in general and special educational areas. The experience of integration of the Olympic knowledge in the teaching of subjects in the school program in different countries of the world is analyzed. The public-state model of the Olympic education of the general direction for the institutions of general secondary education of Ukraine is presented. It is emphasized that there is a problem involving schoolchildren in the cultural heritage of the Olympic movement, which is possible only in the conditions of school education.

Keywords: *Olympic education, Olympic movement, cultural heritage.*

Інтеграція олімпійської освіти в навчально-виховний процес дітей та учнівської молоді визнана в світовому співтоваристві одним із шляхів розвитку олімпійського руху та гуманізації всього суспільства. Вона дозволяє долучати широкі маси до гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму, олімпійського руху, фізкультурно-спортивної діяльності та здорового способу життя, як наслідок, – сприяти вихованню гармонійно розвиненої дитини, вирішуючи завдання, що стоять сьогодні перед освітою багатьох країн світу.

Олімпійська освіта набула глобального характеру у кінці ХХ – початку ХХІ ст. у багатьох країнах світу. Відповідно до рекомендацій Міжнародного олімпійського комітету (МОК), положень Олімпійської хартії, рішень олімпійських конгресів та сесій МОК, розробляються програми з олімпійської освіти, які впроваджуються в діяльність закладів освіти.

Аналіз літературних джерел свідчать про те, що починаючи з 1968 р. активно відкриваються та популяризують свою діяльність центри олімпійських наук і національні олімпійські академії, програми з олімпійської освіти, які були поступово впроваджені в багатьох країнах. Проблеми олімпійської освіти активно обговорюються на міжнародних олімпійських конгресах, наукових конференціях, симпозіумах, семінарах. Про необхідність розгортання та активізацію цієї педагогічної діяльності згадано у багатьох офіційних міжнародних документах. Значна увага питанням олімпійської освіти молоді приділяється в роботі Національних олімпійських академій, які сформовані у багатьох країнах. Розроблені багаторічні програми олімпійської освіти для різних соціальних груп населення. Перша програма олімпійської освіти була розроблена в Канаді у 1976 році. Наступні такі ж програми були розроблені Національними олімпійськими академіями США, Німеччини, Австралії тощо.

Мета статі полягає в узагальненні наукових даних щодо інтеграції олімпійської освіти у навчально-виховний процес в різних країнах світу.

Так, у Болгарії запроваджено проект «Вільна школа», який є додатковою освітою, що виходить за рамки державних шкільних програм. Цей проект

дає можливість поглиблювати знання з предметів: олімпізм і культура, спорт, біологія, хімія, екологія, рекреація, мистецтво. Навчальні заняття поєднуються із проведенням змагань, зустрічей, вечорів, спектаклів, виставок із запрошенням батьків та вчителів. Проте, проект, не входить до обов'язкової освіти, а тому не охоплює всіх учнів [1; 2].

Напередодні Олімпійських ігор численні початкові і середні школи *Німеччини* пропонують «Програми олімпійського тижня», що містять лекції, уроки, спортивні фестивалі. Проте, дослідження Р. Науля свідчать про те, що олімпійські цінності в навчальних програмах фізичного виховання шкіл Німеччини майже відсутні, вони не стали фокусом навчання на уроках фізичної культури та шкільного спорту [3]. За таких обставин учні позбавлені можливості систематично опановувати культурною спадщиною олімпійського руху.

З 1996 р. в *Естонії* запроваджено проект «Шкільні олімпійські ігри», що містить дві частини: «Тиждень олімпійських знань», який передбачає інтеграцію інформації з олімпійської тематики у процес викладання різних шкільних навчальних предметів: математики, географії, історії, літератури тощо, та «Шкільний спортивний фестиваль» – спортивне свято з використанням олімпійських ритуалів. Однак, фестиваль – це одноразовий захід, який відбувається один раз на навчальний рік і триває незначний проміжок часу [4].

У *Вірменії* питання олімпійської тематики введено до змісту Комплексної програми з фізичного виховання школярів, починаючи з другого класу [5].

Проведення «Олімпійських таборів» як форми поширення олімпійських цінностей серед юних спортсменів практикують у *Гонконзі*. Проте аудиторія учасників цих заходів доволі мала – до 50 осіб.

Польська модель олімпійської освіти заснована на популяризації принципів Фейр Плей, як складової частини олімпійської філософії, через впровадження експериментальної програми в навчальний процес фізичного виховання школярів. Також у країні значна увага приділяється ролі музеїв у впровадженні олімпійської освіти серед молоді [6; 7; 8; 9]. Проте, експериментальна програма не поширюється на всіх школярів країни, а обмежується тільки експериментальними школами.

Основною формою роботи з олімпійської освіти в *Аргентині* є інформаційно-роз'яснювальна робота (лекції, семінари) з учнями шкіл, членами клубів, лекторами, підготовленими на щорічних сесіях Національної олімпійської академії. Варто зазначити, що в цій країні також спостерігається незначна кількість школярів, залучених до надбань олімпійського руху.

У *Грузії* питання олімпійської тематики мають місце у навчальних програмах з фізичної культури. Крім того, у більшості загальноосвітніх навчальних закладів м. Тбілісі впроваджено теоретичний курс «олімпізм», який забезпечується підручниками і навчальними посібниками «Сучасний

олімпійський рух», «Олімпізм у Грузії», «Олімпізм» (А. Цибадзе) та «Олімпійська енциклопедія» (І. Гугушвілі) [10].

Інтегрована програма олімпійського виховання для школярів 13–15 років запроваджена у *Литві*. Вона спрямована на використання міжпредметних зв'язків. В основі цієї програми спорт і фізкультура, які інтегруються з такими предметами: праця, природа і людина, географія, музика та позакласне виховання [4]. На жаль, брак цієї ініціативи полягає у тому, що тільки певна категорія школярів, а саме учні 7–8 класів мають змогу долучитися до історії й сьогодення олімпійського руху та його культурних надбань.

У *Білорусі* питання олімпійської тематики введено до теоретичного розділу предмета «Фізична культура» та окремих елементів олімпійських знань до деяких навчальних предметів у початковій школі, впроваджено факультативні курси у базовій школі, вивчаються питання олімпійської тематики у процесі викладання загальноосвітніх шкільних предметів та факультативних і профільних курсів у старшій школі та професійно-технічних навчальних закладах [11; 12; 13].

Зважаючи на теоретичні та емпіричні дослідження, розпочаті у 1990-х – 2000-х рр. у *Бразилії*, у школах впровадження олімпійських знань не отримало досі розвитку [14].

Завдяки проведенню IX Південноамериканських ігор 2010 р. концепція олімпійської освіти в *Колумбії* була апробована в м. Медельїні. Відповідно до неї олімпійські знання входять не до програм фізичного виховання, а інтегруються в інші навчальні предмети. Це місто було обрано ще й тому, що воно претендувало на проведення Юнацьких Олімпійських ігор 2018 р. Але у зв'язку з тим, що місцем проведення юнацького спортивного форуму було обрано Буенос-Айрес, олімпійська освітня програма залишилася тільки мрією Медальїна, проте вчителі продовжують використовувати олімпійські знання у своїй роботі [14].

На особливу увагу заслуговує реалізація олімпійської освіти у країнах, що приймали Олімпійські ігри.

Спроби довести олімпійські цінності до молодого покоління були здійснені в *Японії* ще перед Іграми XVIII Олімпіади в Токіо через реалізацію нормативного документу Міністерства освіти, культури, спорту, науки Японії «Реалізація програми «Олімпійський національний рух – в школах». В рамках цієї програми були випущені підручники [14].

Більш широкою була програма, реалізована у 1976 р. у *Канаді* напередодні Ігор XXI Олімпіади.

Ставши місцем проведення XVI зимових Олімпійських ігор 1992 р. в Альбервілі, *Франція* розробила програму олімпійської освіти. Французькими фахівцями, за підтримки Міністерства освіти країни, було розроблено і направлено до шкіл (для дітей віком від 8 до 11 років) олімпійський портфель «Еколімпік», що містив інформацію для вчителів, картки для

школярів за 34 темами та сім плакатів [14]. У Франції з 2006 р. спільними зусиллями органів освіти та Національного олімпійського комітету та Національної олімпійської академії Франції організовувалися літні та зимові «Молодіжні олімпійські табори» для дітей 10–12 років. Реалізація проекту охоплювала два етапи:

– перший етап – інформаційно-пропагандистський, що передбачав пізнання олімпізму та історії Олімпійських ігор через інтеграцію в навчальні предмети, розуміння загальнолюдських цінностей, притаманних спорту взагалі та олімпізму, відповідно до педагогічних завдань учителів різних предметів;

– другий етап – етап безпосереднього єднання дітей протягом перебування їх у таборі [15].

В *Австралії* до Ігор XXVII Олімпіади 2000 р. в Сідней було розроблено освітню програму «Шкільна стратегія Олімпіади – 2000» за напрямками: «Зв'язки Дружби», «Збір олімпійських ресурсів», «Нагороди П'єра де Кубертена», «Візьміть шефство над спортсменом», «Тиждень олімпійських знань», «Переїмися духом!», змагання «Австралійське жабеня» [16; 17].

Далі своїх попередників пішла *Греція* під час підготовки Ігор XXVIII Олімпіади 2004 р. у Афінах. У рамках освітньої програми були запроваджені щотижневі одноденні заняття з учнями початкових і середніх шкіл. Важливим напрямом цієї програми була підготовка навчальної літератури для учнів різних вікових груп, в якій у доступній формі через малюнки, репродукції картин, легенди тощо було показано значення олімпійського руху та Олімпійських ігор у суспільному житті [18; 19; 20].

Широкомасштабним виявився освітній проект Китайської Народної Республіки «Програма олімпійської освіти «Пекін–2008», присвячений Іграм XXIX Олімпіади. Підготовча робота в цьому напрямі розпочалася в 1990-х роках. Саме тоді до програм фізичного виховання навчальних закладів були введені питання з олімпійської тематики. Тоді ж були випущені китайські підручники: для учнів початкових класів – «Олімпійська історія», для учнів середніх шкіл – «Олімпійські знання». Учителі були забезпечені навчальним посібником «Олімпійський рух» та методичними матеріалами, що публікувалися у журналі «Фізичне виховання у Китаї». З 2005 р. в країні почав працювати спільний план Міністерства освіти Китаю та Пекінського організаційного комітету Ігор XXIX Олімпіади (BOCOG) з впровадження олімпійської освіти в початкових і середніх школах, що дозволило охопити близько 400 млн. школярів [21].

Окремо варто розглянути досвід впровадження олімпійської освіти в *Росії*, на території якої відбулися Ігри XXII Олімпіади 1980 р. та XXII зимові Олімпійські ігри 2014 р. У цій країні олімпійська освіта реалізується за громадсько-державною моделлю, заснованій на тісній співпраці Російського олімпійського комітету та Міністерства освіти країни. Для системної

реалізації низки зобов'язань заявочної книги «Сочі 2014» стосовно поширення цінностей і філософії олімпізму у сфері освіти в Росії, було поставлено задачу – розробити план впровадження Системи олімпійської освіти. Організаційний комітет розробив програму «Олімпійська освіта в школах: активність, філософія, професія». «Активність» сприяє залученню школярів до фізичної активності, посиленню інтересу до спорту через різні види активності: змагання, суддівство, нагородження тощо. «Філософія» змістовно наповнює існуючі навчальні плани знаннями про індустрію спорту і олімпійський рух через географію, історію, літературу, суспільствознавство тощо, не створюючи зайвого педагогічного навантаження у вигляді додаткових навчальних годин. «Професія» виконує функцію профорієнтації, допомагаючи зацікавленим молодим людям згодом зробити вибір на користь індустрії спорту, олімпійського та паралімпійського руху [22].

В *Україні* олімпійська освіта реалізується за громадсько-державною моделлю спільними зусиллями Національного олімпійського комітету України, Олімпійської академії України та Міністерства освіти і науки України, відповідно до укладеного у 2006 р. договору. Поширення знань з олімпійського руху та олімпійського спорту здійснюється у двох відносно самостійних напрямках – загальноосвітньому та спеціально-освітньому [23].

Спеціально-освітній напрям реалізується в процесі підготовки фахівців галузі фізичної культури і спорту. Загальноосвітній напрям передбачає поширення знань про історію олімпійського руху, цінності олімпізму, кращих представників світової та української спортивної еліти, передусім, серед дітей та учнівської молоді. Розвиваючись за громадсько-державною моделлю, олімпійська освіта реалізує гуманістичні, соціальні, етичні, моральні, патріотичні та інші аспекти впливу виховного потенціалу олімпізму на формування особистості дитини. Реалізацію громадсько-державної моделі олімпійської освіти загальноосвітнього напрямку на рис. 1.

Рис. 1. Громадсько-державна модель олімпійської освіти загальноосвітнього напрямку для закладів загальної середньої освіти України

Незважаючи на багатогранні аспекти впровадження олімпійської освіти, її форми, засоби та методи, слід зазначити, що в освітній, позаурочній та позашкільній діяльності недостатнє місце відводиться залученню школярів до культурної спадщини олімпійського руху. А ті заходи, які проводять НОК України та Олімпійська академія України не в змозі охопити всіх школярів України. Отже, школа залишається єдиною установою, яка здатна забезпечити опанування культурною спадщиною олімпійського руху переважною більшістю школярів України.

Аналізуючи досвід інтеграції олімпійських знань у викладання предметів шкільної програми, необхідно відмітити, що у більшості країн олімпійська освіта реалізується за громадською моделлю олімпійської освіти, якою опікуються громадські організації такі як Національні олімпійські комітети та Національні олімпійські академії. У деяких країнах олімпійська освіта поєднується з навчальним предметом «Фізична культура». У незначній кількості національних освітніх систем, переважно пострадянських країн, у навчальних програмах загальноосвітніх навчальних предметів олімпійські ідеї вивчаються на факультативних заняттях.

Масштабні культурно-освітні олімпійські ініціативи та проекти для навчальних закладів, розроблені та реалізовані організаційними комітетами Олімпійських ігор, є короткочасними і завершують свою життєдіяльність після закінчення Ігор. Система олімпійської освіти, створена в Україні, користується заслуженим авторитетом і посідає гідне місце у міжнародній спільноті. Проте, незважаючи на численні культурно-освітні проекти Національного олімпійського комітету України та Олімпійської академії України, існує проблема залучення всіх школярів до культурної спадщини олімпійського руху, що можливо лише в умовах шкільної освіти.

1. Атанасов Ж. Олимпийское движение и воспитание нравственно-эстетического отношения к спорту. Проблемы олимпийского движения / Ж. Атанасов – София, 1977. – С. 125–138.
2. Кудрявцева Н. Новые формы работы по олимпийскому образованию детей и молодежи / Н. Кудрявцева // Междунар. форум «Молодежь – Наука – Олимпизм», 1998 (Июль 14–18, Москва). – М. : Советский спорт. – С. 131.
3. Naul R. Olympische Erziehung. Aachen : Meyer&Meyer. – 2007. – P. 88–93.
4. Смалінскайте И. Применение интегрированной программы олимпийского воспитания для учащихся 7–8 классов в контексте общего образования Литвы / И. Смалінскайте // Междунар. форума «Молодежь – Наука – Олимпизм», 2002 (Июнь 15–18, Москва). – М. : Советский спорт; 2002. – С. 131–135.
5. Меликсетян Р. Олимпийское образование в общеобразовательных школах Республики Армения / Р. Меликсетян // II Междунар. форум «Молодежь – Наука – Олимпизм». – М. : Советский спорт, 2002. – С.78.
6. Брониковский М. Реализация олимпийского образования в школах Польши / М. Брониковский // Наука в олимпийском спорте. – К. : Олимпийская литература, 2007. – С. 2.
7. Высоцкий Ц. А. Ценности олимпизма как фактора гуманизации образования в вузе физкультурного профиля / Ц. А. Высоцкий //

Автореферат на соискание научной степени к.п.н. со специальности «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры». – Минск, 2006. – 20 с. **8.** Zukowska Zofia. Fair play. Sport Edt Opracow / Zofia Zukowska // Warszawa, 1996. – 252 p. **9.** Favre Sisto. Competitive Sport and Education. Report of the 8-th Summer Session of the IOA. Athens, 1969. – P. 94–106. **10.** Апциаури Л. Олимпийская академия Грузии и некоторые проблемы системы олимпийского образования. Практика олимпийского образования / Л. Апциаури // Материалы II Междунар. форума «Молодежь – Наука – Олимпизм», 2002. (Июнь 15–18, Москва). – М : Советский спорт, 2002. – С. 18–19. **11.** Григоревич В. Олимпийское образование в Республике Беларусь : история, современное состояние и перспективы / В. Григоревич // Наука в олимпийском спорте, 2007. – № 2. – С. 26–29. **12.** Кобринский М. Е. Олимпийское образование в Республике Беларусь / Кобринский М. Е, Кокашинский А. А. // Мир спорта, 2003. – № 3. – С. 36–41. **13.** Куликович Е. Организация и содержание олимпийского образования в Республике Беларусь / Е. Куликович // V Междунар. науч. конгр. «Олимпийский спорт и спорт для всех». – Минск, 2001. – С. 87. **14.** Naul R, Binder D, Rychtecky A, Culpon I, editors. Olympic Education : an internatsional review. Discription : Abingdon, Oxon; New York, NY : Routbedge is an imprint of the Taylor & Francis Group, an InformaBusines, 2017; 361 p. **15.** Franceolympique [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.franceolympique.com> **16.** Броунли Х. Программы и деятельность по олимпийскому образованию в школе / Х. Броунли // Материалы Междунар. форума «Молодежь – Наука – Олимпизм», 1998 (Июль 14–18, Москва). – М. : Советский спорт, 1998. – С. 290. **17.** Australian Olympic Committee : National Education Program. Modeaccess [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sydney.olympic.org>. **18.** Olympic Games 2004 : activitybook : for 6–11 yearolds. Athens, 2004. 46 p. **19.** Olympic Games 2004 : activitybook: for 10–12 yearolds. Athens, 2004. 64 p. **20.** Olympic Games 2004: activitybook: for 12–16 yearolds. Athens, 2004. 64 p. **21.** Томенко О. О. Особливості олімпійської освіти в КНР напередодні Ігор ХХІХ Олімпіади у Пекіні / О. О. Томенко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2008. – № 3. – С. 36–40. **22.** Доклад АНО «Оргкомитет «Сочи 2014» О мерах по обеспечению проведения Культурной Олимпиады, внедрения Олимпийского образования и підготовки кадров в рамках подготовки и проведения ХХІІ Олимпийских зимних игр и ХІ Паралимпийских зимних игр 2014 года в г. Сочи // Режим доступа : <https://science-education.ru/ru/article/view?id=10959>. **23.** Булатова М. М. Олімпійська освіта у системі навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів України / М. М. Булатова, В. М. Єрмолова – К. : Олімп. л-ра, 2007. – 44 с.

Рецензент: д.пед.н., професор Поташнюк І. В.